

Föreläsare: Professor emeritus Leif Lindström

Tid och plats: 24 sep 2008 Lärcentrum Centrallasarettet Västerås

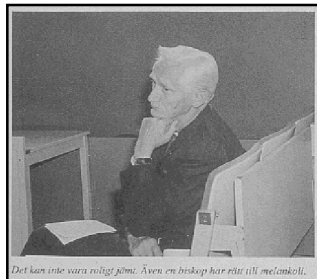
Ämne: Lyckopiller. Finns dom?

Eftersom det är ett medicinhistoriskt sällskap jag föreläser inför är en del av det jag kommer att berätta om inte helt dagsaktuellt. En del kommer dock att vara uppdaterat.

Temat idag har vi kommit överens om skall vara Lyckopiller. Ordet lyckopiller är bland det mest fåniga uttryck som finns. Det är inte psykiatrien som har myntat begreppet utan det är massmedia. Det går inte att tala om lyckopiller, dvs antidepressiva mediciner, utan att tala om depression.

Det kan ibland vara lite känsligt att tala om depression. För ca två år sedan var jag inbjuden till ett rotarysammanträde i Uppsala. Dåvarande programmakaren i den rotaryklubben som också var min husdoktor frågade om jag kunde komma till rotaryklubben och tala om lyckopiller. Programmakaren bad mig att tänka på att det är många gamla människor och att jag inte skulle fördjupa mig för mycket i depression vid ålderdom. Jag gjorde dock det ändå och det gick bra. Många kom fram efter föreläsningen och hade synpunkter och frågor.

Lyckopiller. Man frågar sig vad är lycka? Någon bra definition på lycka finns inte, därför att det varierar. Om man är frisk och kry är det en självklarhet att må bra. Vad är då lycka? Det måste vara något ännu bättre. Man gör något särskilt som gör en lycklig; en golfspelare som går långt under sitt handicap känner en viss lycka, bergsklättrare är lycksökare. Idag kallas det att få en adrenalinkick, eller att göra något spektakulärt. Om man är frisk och kry och behöver känna lycka är enda medlet Amfetamin. Det är dock inte så lyckat eftersom Amfetamin har biverkningar och kortvarig effekt och långtidseffekten är förödande. Om Då kan man känna lycka. Lycka är med andra ord ett mycket svårdefinierat begrepp.

Biskop Gertner.

Även en biskop har rätt att vara melankolisk. Så är verkligheten. Det kan inte alltid vara roligt. Frågan är när det tråkiga går över till det patologiska.

Bilden visar första sidan på ett nummer av Expressen på 1990-talet. "Förra ministern Britt Mogård räddad av nya lyckopillret". Det är journalisterna som har myntat begreppet Lyckopiller. Jag kan försäkra er att om man mår psykiskt bra och tar de här pillren får man bara biverkningar. Däremot om man är deprimerad och i bästa fall kommer upp till normalnivå kan det kännas som lycka. Men man kommer inte längre, inte över normalnivå.

Inuti tidningen passade man på att göra reklam för Fontex, vilket borde ha glatt företaget. Det rör sig om Prosac. Det kom i början av 1990-talet i USA och var under en tid världens näst mest sålda läkemedel. De flesta studenter på universiteten i USA gick på Prosac. Varannan hund i USA gick på Prosac. Anledningen var att Prosac användes bland annat vid tvångssyndrom. Hundar som blir stressade slickar sig alltid på samma ställe med påföljd att pälsen försvinner på det stället. Men om de ges Prosac slutar de att slicka sig.. Studenterna ansåg att de kunde koncentrera sig bättre på sina studier om de tog Prosac. Användningen av Prosac var mycket utbredd men har avtagit

Något år senare upptäcktes biverkningar. "Tjejer, det går inte med Prosac". Kvinnorna fick orgasmhämmning av preparatet.

Britt Mogård, 72, fd moderat statsråd och landshövding, blev nedstämd, mår dåligt och trodde att livet var slut. Då räddade "lyckopillret" henne. -Jag blev gladare och snällare av pillret. Utan medicinen hade jag inte klarat det, säger hon.
FOTO: JÄN DÖRNING

Mirakelmedicin eller mördarpiller?

■ Mirakelmedicinen prozac påstås ha ett allvarligt fel: människor blir sjuka och kan till och med dö av den. Snart finns prozac också i Sverige. Miljardsäljaren prozac är en "social drog", som gör ett vi mår bättre och vägar mera. Samtidigt som prozac förvandlats till ett mytomspunnet lyckopiller har det förknippats med dödliga biverkningar. I Sverige är det ännu inte godkänt, men redan i dag kan svenska läkare skriva ut prozac, som apoteken importerar på licens och säljer under namnet fontex.

Den amerikanska läkemedelsjätten Eli Lilly vill nu börja sälja sitt framgångsrika lyckopiller under dess rätta namn också i Sverige. På läkemedelsverket i Uppsala kan man inte uppge när prozac blir tillgängligt här.

Det handlar om sekretesbelagd information, förklarar professor Björn Beerman för Expressen.

Han uppger att prozac på inget vis skiljer sig från sina redan godkända "syskon" cipramil, seroxa, fevarin och nardil som är så kallade selektiva serotonin-upptagshämmare.

Folk som tagit prozac känner sig lyckligare, blir gladare och snällare. De blyga och ängsliga blir modigare, de dystra blir spralliga, de osäkra och tysta blir talföra. Kommittén för mänskliga rättigheter är en svensk organisation, med anknytning till scientologrörelsen, som varnar för lyckopillrets allvarliga biverkningar.

En lång varningslista

I ett informationsärendes hissar kommittén påställer för prozac och kallar läkemedlet ett "mördarpiller". Kommittén har sammanställt en lång lista med varningar: Prozac kan orsaka missbildningar, kroppsskador, nervskador och försämra immunförsvaret.

Tusenfalls dödsfall och självmord påstås, enligt "hyppotetiska siffror", vara läskade till prozac. Professor Björn Beerman på läkemedelsverket invänder att det inte varit aktuellt att dra in prozac i USA.

»Den här sortens information skapar oro och skrämmar upp patienter som behöver ta detta medel för att få ett bättre liv.

Det är välkänt att pillren kan få patienten att svaga från ett depressivt till ett maniskt tillstånd. Aktiviteten ökar med medicineringen. Den som funderat på självmord kan nu få kraft att utföra handlingen.

»Det är inte läkemedlets fel om en deprimerad patient tar sitt liv, säger Björn Beerman. Det självdestruktiva ligger i sjukdomens natur. Här handlar det om att ge god sjukvård och att följa upp patienterna.

Men Björn Beerman betonar: »Vid de flesta depressioner behövs inga mediciner alls. Det har faktiskt till livert och är suut att känna sig dödssad ibland.

Jonas Sima

I samma artikel skrivs mirakelmedicin eller mördarpiller. Ordet mördarpiller är ett underligt ord. Det skulle kunna tolkas som att vi läkare ger mördarpiller till våra patienter, med andra ord ta livet av dem. Vad låg då bakom det här? Jo, nämligen kommittén för mänskliga rättigheter och de som ligger bakom är Scientologkyrkan.

Scientologkyrkan är psykiatrihatare. De har demonstrerat vid psykiatrikongresser. De bär banderoller med texten "Psykiatrin dödar". Vid en kongress i USA för några år sedan kom en mängd människor iklädda T-shirt med en bild på ett barn och med texten "Parents, keep your children inside. Psychiatrists are here."

Krönika/Lars Forsell

Det finns inga lyckopiller (utom pärlan)

Det är dags för mig som använt dem att tala klarspråk om antidepressiva medel, både om dem som används länge, tofranil och knafrenil, och om dem som kommit senare, cipramil och fontex.

De är inga lyckopiller, de äger ingen som helst släktskap med lyckopiller, trots att kunniga journalister trumpetar ut motsat-

De enda lyckopiller som egentligen är värda namnet finns inte längre att köpa på svenska apotek och kan följaktligen inte heller förskrivas. Jag tänker inte utan saknad på sömnbatter som nembutal och minimal duplex och varmt givande lugnande medel om miltoner, de inanebilligt vänskapande barbitrater och barbiturater, tina numera bara att tillägga Platten om de ens finns.

De här - för att nu vara ärligt - ersatts av moxodon, valium och briil, som först betraktades som ofarliga men som senare i ett flitad fall också har visat vänskapande, en vana som - det har jag bevitnat - kan vara ett bevis att bli av

den meningen kan tofranil eller cipramil aldrig jämföras - lit oss kalla en katt för en katt - med knark. Men det är vad moderns herrar och Stenbecks kurierer gör i det första.

Den som verkligen vill veta vad en svår depression är bör läsa William Styrons korta fallberättelse "Ett synligt mörker" (Wahlström & Widstrand, 1990). Den som läser boken får där vara med om hur allt, hopp, självkänsla, kärlek, skapardrift, drömmar i ett gråsvart pulserande moln där självmordet till sist blir den enda godtagbara utvägen. Där finns också ett i dagens ämne klarspråk: när i fotofotorna när han meddelas att den enda hjälp han kan erbjudas, en tofranilbehandling, kommer att ta tre veckor eller en månad på sig innan den gör någon som helst verkning.

Det där känner jag igen. Man ligger som en svettig kåldolme och får veta att hjälpen kanske uppenbarar sig om trettio dagar. Man somnar om och fortsätter sova sin meningslösa, förlamande, ohyggliga sömn.

Den som just då kallade tofranil eller fontex för "lyckopiller" skulle man, om man nu orkade, ge ett slag på käften.

Magneçyl, som kan bota huvudvärk på en timme, eller travello, som gör detsamma med jämfört med medlen mot depression. De är sådana som skänka bönder innan de fattar sitt beslut. Men man vaknar plötsligt en morgon någon månad senare och finner livet dimmigt och utbrett.

lit tal om lyckopiller är således gemen. Det är också farligt därför att det kan driva desperata och depressiva människor att tro att ja åter cipramil de stoppar i sig lyckligare blir de. Allt de får för den måltiden är svåra krampor som tydligen i värsta fall kan leda till döden. Under min svåraste period skulle jag hellre ha valt repet, rakkniven eller isvaknen än mina antidepressiva medel.

Och det var de flesta som varit sjuka som jag. Skilnaderna mellan tofranil och cipramil är egentligen mycket liten, fördelen med de nyare dekoderarna är att de kan tas i betydligt mindre doser, 1 till 3 tabletter om dagen i stället för, som för, 3 till 8. Biverkningarna blir därmed mindre men försvinner inte: minniska, en viss kroppslöshet, impotens. Huvudsaken är - och det är därför jag skrivit det här - att antidepressiva medel verkligen hjälper de hundratusentals som i dag lider av sjukdomen. Inte till lycka, men till ett normalt liv.

För den som tål det är bästa lyckopillret fortfarande en liten pärla på 4 till 6 centiliter. Övriga lyckopiller finns på Platten.

Massmediala lycksökare, Stenbecks kurierer - håll er till dem!

Det är tarvligt att utan några som helst bevis skrämman vettet ur den sjuka och sorgsna.

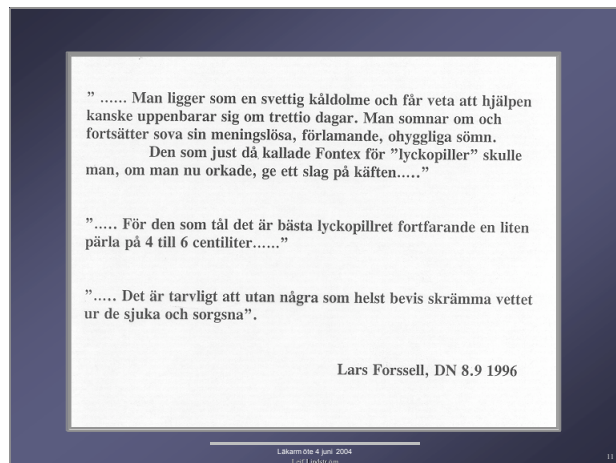
Lars Forsell

Lars Forsell är poet och dramatiker

Poeten Lars Forsell var en person som led av återkommande depressioner. Han skrev i DN "Det finns inga lyckopiller utom pärlan". Pärlan för Lars Forsell var snapsen. Lars Forsell har skrivit "Man ligger som en svettig kåldolme och får veta att hjälpen kanske uppenbarar sig om 30 dagar. Man somnar om och fortsätter sova sin meningslösa, förlamande ohyggliga sömn.

Den som just då kallade Fontex för lyckopiller skulle man om man nu orkar ge ett slag på käften".

"Om man nu orkar", är ett exakt uttryck. Det är exakt vad man inte gör när man är deprimerad. Man orkar ingenting. "För den som tål det är bästa lyckopillret fortfarande en liten pärla på 4-6 cl. och det är tarvligt att utan några som helst bevis skrämman vettet ur den sjuka och sorgsne."

Varför blir man deprimerad? Det finns många orsaker. Exempelvis Förlust, Sorg, Kränkning.

Utbrändhet är en form av depression och också ett uttryck för kränkning på arbetsplatsen.

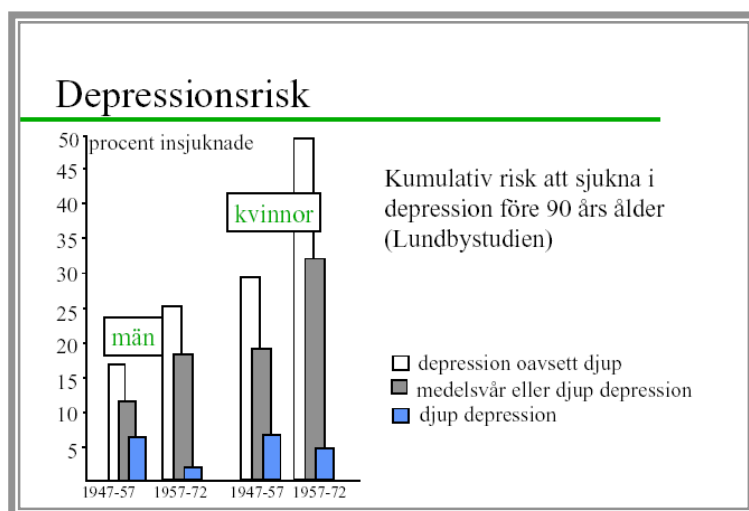
Utmattning.

Personlighet. Människor föds med olika personlighet. Vissa är tungsinta hela livet, andra är glada och pigga.

Traumatiska händelser i barndomen.

Ärftlighet. Finns nästan alltid i släkten om någon har återkommande djupa depressioner.

Orsakerna är många till det här besvärliga tillståndet, depression.

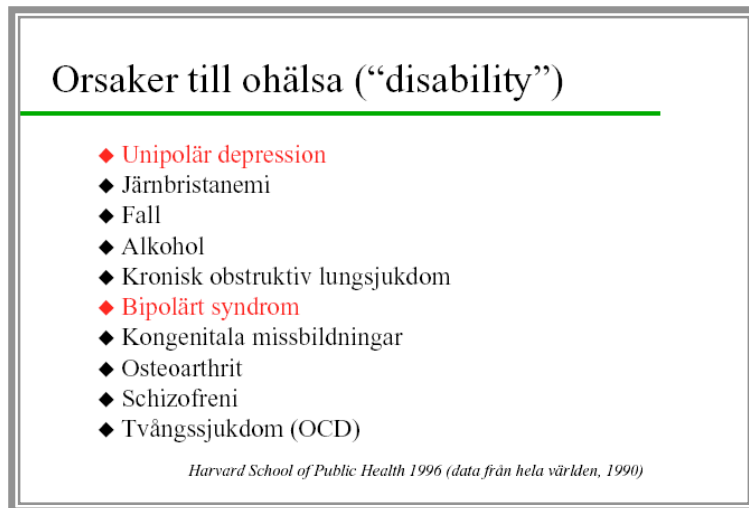

Ständigt ökande risk med tiden att insjukna i depression.

Tabellen visar att depression är vanligare hos kvinnor. Men det är vanligare med självmord bland män. Just nu pågår en kongress i Malmö om mäns åldrande, där en deltagande psykiater vid namn Lil Träskman-Bentz menar att män är opålitliga. Det är dubbelt så vanligt med självmord bland män, men männen

söker inte hjälp, vilket däremot kvinnorna gör och de skickar signaler. Män använder mer drastiska metoder vid självmordsförsök.

Av bilden framgår att risken är ca 50% att kvinnan någon gång i livet skall drabbas av en depression.

Orsaker till ohälsa över hela världen. Depression ligger som nummer ett. Av de vanligaste tio diagnoserna i världen som orsak till ohälsa är hälften psykiatriska. Man kan ju tycka att psykiatrin också borde ha hälften av alla resurser inom sjukvården.

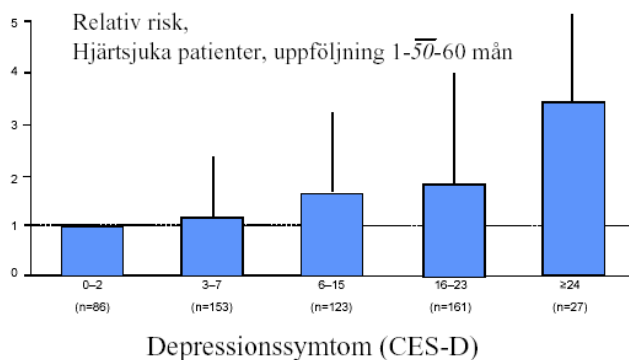
Efter år 2000 är de tre vanligaste orsakerna till sjukskrivning i Sverige psykiatriska. De skulle också kunna benämnas depressioner.

Att vara deprimerad innebär ökad risk att dö av kroppsliga orsaker.

Att låta en patient gå deprimerad är således farligt.

Hjärtdöd och depressionsgrad

Efter Penninx et al., Arch gen Psychiat 2001

Om man är hjärtsjuk och blir deprimerad ökar risken att dö i hjärtsjukdom med graden av hur deprimerad man är.

Om man är mycket deprimerad är risken tre gånger så stor att dö i hjärtsjukdom.

Om man är hjärtfrisk?

Lika hög risk att dö i hjärtsjukdom, stroke, hjärtinfarkt som om man var hjärtsjuk, om man är deprimerad.

Det finns en koppling. Hjärnan styr allting. Det finns idag en ny gren inom psykiatrin, nämligen psykoimmunologi. Immunförsvaret vid psykisk sjukdom studeras.

Det har förts diskussioner huruvida man skall ge ungdomar "lyckopiller". Man vet att mer än vart tredje barn mellan 9-16 år har minst en psykiatrisk störning. Elva procent av flickorna och 8% av pojkarna har en depressionsdiagnos. En del ungdomar visar inga klassiska depressionssymtom. De är stökiga. Vid 24 års ålder har 10% av alla män och 20% av alla kvinnor haft en depression.

Det finns också en ärftlig komponent. Om man som ung har en depression är man sämre rustad att klara utbildning, att klara vuxenfunktioner när man tittar på självmordsförsök och självmordstankar bland elever i årskurs 8, årskurs 1 och 2 i gymnasiet

Epidemiologi

- Mer än vart tredje barn mellan 9 och 16 år har minst en psykiatrisk störning
- Av dessa har 11 procent av flickorna och 8 procent av pojkarna en depressionsdiagnos
- Vid 24 års ålder har 10 procent av alla män och 20 procent av alla kvinnor haft en depression

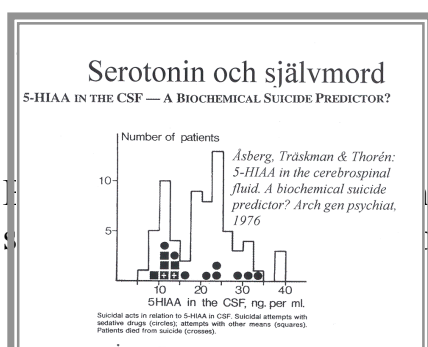
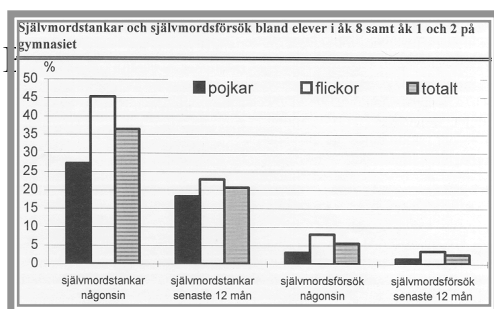
När jag började inom psykiatrin, år 1974, fanns inte alls lika många diagnoser som idag. T ex fanns inte diagnosen apatiska barn, flickor som skär sig, Borderline. Många diagnoser har således tillkommit.

Det sägs att det är svårt att vara ung idag. När vår generation var tonåringar hade man det mindre förspänt, vilket kanske var en fördel. Man var tvungen ligga i för att komma någonstans.

Självmodstankar senaste 12 månaderna. Självmodsförsök utgör mer än fem procent. Det finns ingen förklaring.

Denna höga frekvens av depression bland befolkningen i världen borde vara en guldgruva för läkemedelsindustrin.

I åldersgruppen 15-44 år utgör suicid en tredjedel av alla dödsfall, en skrämmande siffra.

hjärnsvätska kunde mäta ett ämne som hette 5HIAA, serotoninaktiviteten i hjärnan. Träskman-Bentz

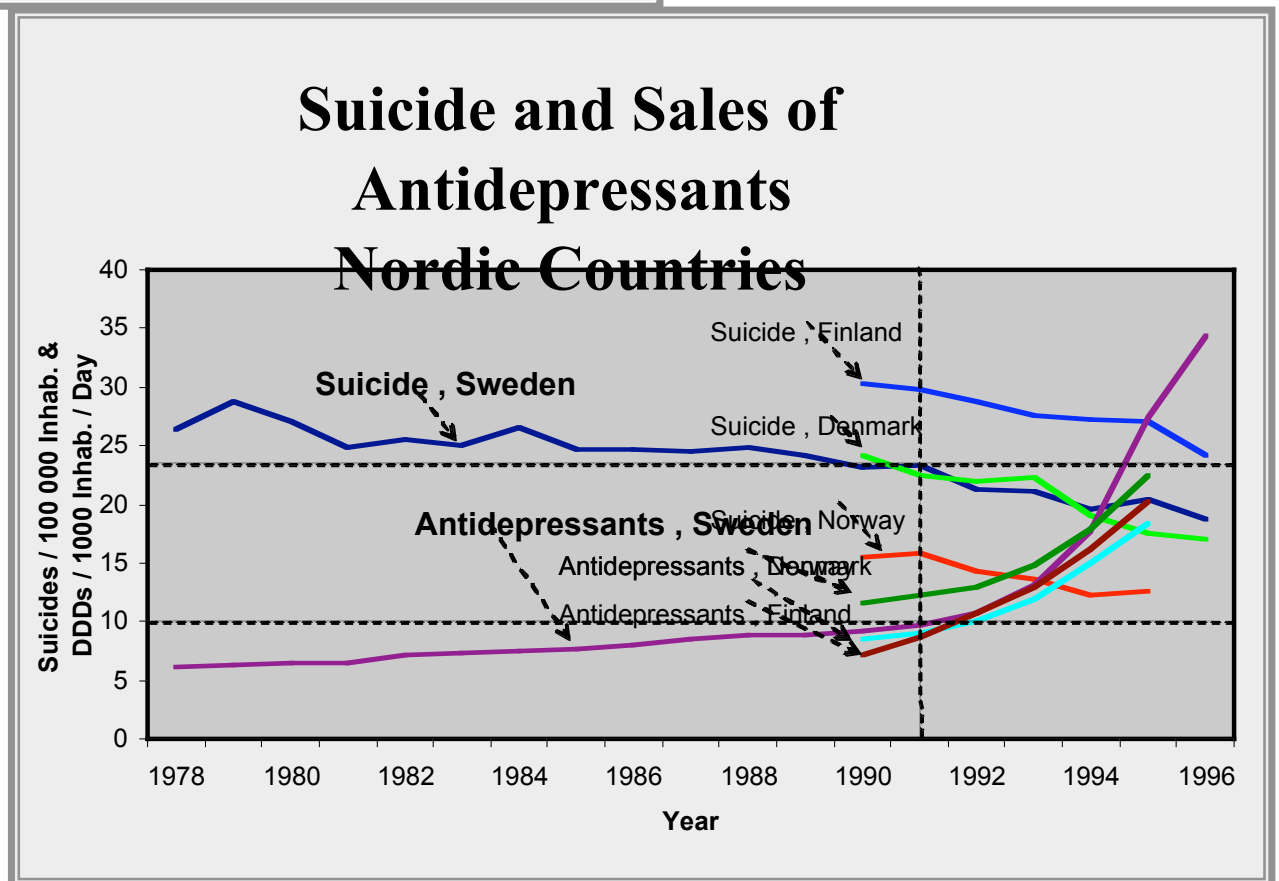
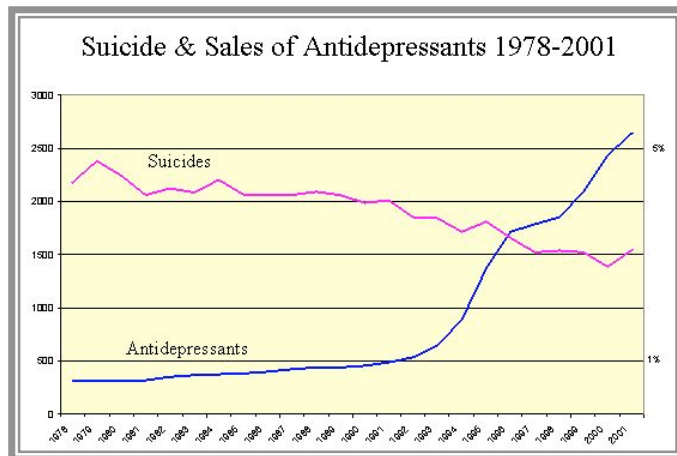
tillsammans med Marie Åsberg tittade på ett antal personer med depression och mätte 5HIAA och fann att man hade en bimodal fördelning, dvs en grupp låg mycket lågt, lite serotoninaktivitet i hjärnan. De följdes upp några år senare och fann att låg serotoninaktivitet i hjärnan ökade risken för självmord. Det visade de redan år 1976.

Man började leta efter preparat som höjde serotoninhalten i hjärnan och det är vad de nya s k lyckopillren gör. De benämns SSRI Selective Serotonin Reuptake Inhibitors.

Tofranil var den första antidepressiva medicinen. Anafranil finns kvar än idag. Vi använde också Saroten, Tryptizol. Dessa mediciner var de vi hade fram till 1990. De utgjorde ett bekymmer på grund av att i höga doser var de cardiotoxiska. Man kunde inte skriva ut en deprimerad patient med 100 Sarotentabletter. Risken var att han/hon kunde ta samtliga 100 tabletter och därmed avlida. Saroten har mycket god effekt framförallt på äldre personer och ger utmärkt sömn. Sedan kom de nya medicinerna: Citalopram, som var det första, Fontex m fl

Åter tillbaka till 1990-talet. Plötsligt blev SSRI-preparaten bra mot allt, mot egentliga depressioner, atypiska depressioner. De senare är depressioner som inte yttrar sig som nedstämdhet utan snarare som aggressivitet. Om exempelvis en 70-årig dam kommer till en akutmottagning mycket arg, ”vevar runt” och börjar slåss kan man vara säker på att hon är deprimerad. Män visar ofta sin depression dels genom att dricka alkohol, dels att slåss, ofta bådadera samtidigt.

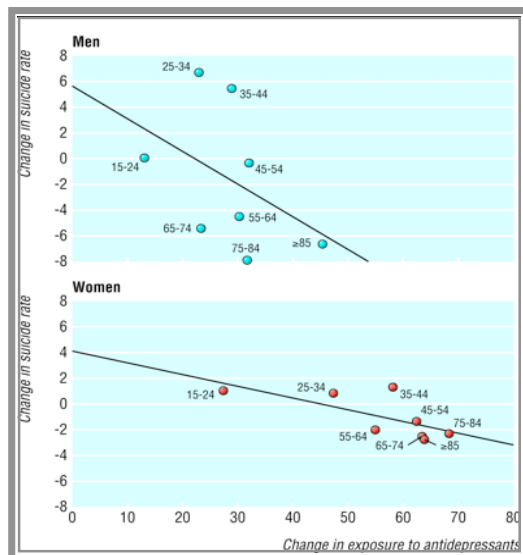
SSRI-preparaten verkar på sikt, efter någon vecka. På kort sikt förordas benzodiazepiner, t ex Valium.

I Sverige hade vi fram till år 1990 ganska konstant antal självmord, 2200. En period var det lika stort antal personer som omkom i trafiken. När de nya preparaten kom år 1991 ökar förskrivningen markant samtidigt som självmordsfrekvensen sjunker. Idag rör det som ca 1400 självmordsfall per år. Det föreligger en klar korrelation till införandet av lyckopillren. Här kan man

tala om en ”viss lycka”, att man spar 800 liv per år med hjälp av dessa preparat. Detta lät sig inte göras med de gamla preparaten eftersom man inte kunde skriva ut patienter med de gamla medicinerna. Idag kan man skriva ut patienten och skicka med 100 st Fontex. Om patienten mot förmodan skulle ta samtliga 100 tabletter på en gång blir följden endast illamående några dagar.

Utvecklingen är i stort sett densamma i många länder.

Bilden visar hur mycket av SSRI-preparat som används i Australien, män och kvinnor, olika åldersgrupper. Ju mer preparat som används desto färre suicid i samtliga ålderskvinnor vad gäller kvinnor, men icke män. Männen ligger långt över. Detta visade psykiatern Wolfgang Rutz i sin avhandling i början på 1990-talet. Man lärde distriktsläkarna att diagnostisera depression och därmed fick man ner suicidfrequensen. Vid senare analys av materialet delar Rutz upp materialet i män och kvinnor och finner att hos kvinnorna hade suicidfrequensen sjunkit men hos männen hade ingenting hänt. Män mellan 25 och 44 år och som är deprimerade har en tendens att inte presentera sig som deprimerade. De blir allmänt taggiga, drar sig undan, stökiga, missbrukar och blir aggressiva. Det är därför inte så lätt att diagnostisera dem.

Depression hos äldre – en allvarlig sjukdom

Efter tre år har:

30% avlidit

35% återfallit

25% lätta symptom

10% friska

(Denihan et al 2000)

Depression hos äldre.

Suicidfrekvensen i Sverige idag är högst hos personer äldre än 70 år.

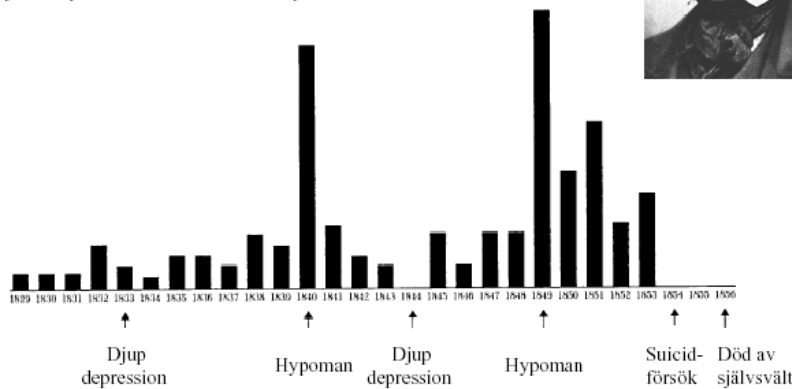
Som psykiater ser man seriöst på detta. Problemet går inte att förklara bort med att man blir gammal, får krämpor och blir deprimerad. Det skall tas seriöst och det skall behandlas. Många anser att det sker en överförskrivning av SSRI-preparat, jag påstår att det är en underförskrivning. Enligt min mening finns det alldeles för många deprimerade människor i Sverige som skulle behöva behandlas.

Tre år efter en depression har 30% avlidit och som jag påvisat tidigare, dessa människor får en ökad risk för hjärt-kärlsjukdomar, för tidig död, 35% återfall, 25% har lättare symptom. Endast 10% är helt friska.

Att vara psykiskt sjuk eller ha en psykisk diagnos kan ha sina sidor.

Robert Schumanns kompositioner

Efter Kay Jamison, Touched with fire; Free Press 1993

Kompositör Schumann

Bilden visar kompositören Robert Schumann och hans musikproduktion. Schumann var bipolär, dvs han led av manodepressiv sjukdom. När man är deprimerad finns ingen inspiration att komponera. År 1810 har han en period då han är hypoman. Att vara hypoman är ett "bra" tillstånd om man kan stanna där.

Sedan blev han plötsligt mycket produktiv men gick åter ner i en depression och ingenting blir gjort. Efter en tid blir han åter hypoman och han komponerar en hel del. Men därefter gör han ett suicidförsök och till sist svalt han ihjäl sig. Förmodligen gick han över i en kronisk depression och vägrade äta.

Det är två gammaldags doktorer som tycker att evidensbaserat är trams. Nisse ägnar sig evidensbaserad medicin och den andre tycker han är en mes. Man vet ju ändå hur det egentligen är.

Evidensbaserad medicin?

